

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: REPowerEU: Kohtuuhintaisempaa, varmempaa ja kestävämpää energiaa koskevat yhteiset eurooppalaiset toimet

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: REPowerEU: Kohtuuhintaisempaa, varmempaa ja kestävämpää energiaa koskevat yhteiset eurooppalaiset toimet (E 30/2022 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan tiedoksi.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ylitarkastaja Tatu Pahkala, työ- ja elinkeinoministeriö
- ympäristöneuvos Jarmo Muurman, ympäristöministeriö
- hallitusneuvos Oili Rahnasto, ympäristöministeriö
- suunnittelija Mikko Attila, Suomen ympäristökeskus
- johtaja Sami Koivula, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
- osaston johtaja, hallinto-oikeustuomari Riikka Mäki, Vaasan hallinto-oikeus
- johtava asiantuntija Minna Ojanperä, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- asiantuntija Heidi Lettojärvi, Energiateollisuus ry
- johtaja, kestävä kehitys Helena Soimakallio, Teknologiateollisuus ry
- toimitusjohtaja Anni Mikkonen, Suomen Tuulivoimayhdistys ry
- operatiivinen johtaja Heidi Paalatie, Suomen Tuulivoimayhdistys ry
- ympäristöpäällikkö Tapani Veistola, Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- oikeusministeriö
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ympäristövastuualueet
- professori Ari Ekroos, Aalto-yliopisto

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Komissio julkaisi tiedonannon 8.3.2022 (COM(2022) 108 final) Tiedonanto on jatkoa lokakuussa 2021 julkaistulle tiedonannolle energiahinnoista (COM(2021) 660 final), josta annettiin eduskunnalle E-kirje (E 112/2021 vp).

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto kannattaa komission tiedonannossa asettamaa tavoitetta tulla riippumattomaksi Venäjän energianlähteistä ja pitää hyvänä, että komissio reagoi nopeasti akuuttiin tilanteeseen. Yleisesti ottaen tiedonannossa ehdotettu REPower EU-ohjelma on kannatettava. Tässä E-kirjeessä otetut kannat koskien tiedonannossa kuvattuja aloitteita ovat alustavia ja aloitteisiin muodostetaan tarkemmin kantoja, kun komissio on antanut ehdotuksensa.

Valtioneuvosto katsoo, että muuttuneissa olosuhteissa on edelleen tärkeää, että päästökauppajärjestelmää koskevien valtioneuvoston tavoitteiden tulee olla tasapainossa kolmen politiikkatavoitteen kanssa: hiilivuodon riskin hillintä, kilpailun vääristymisen minimointi sisämarkkinoilla sekä päästökaupan ohjausvaikutuksen säilyttäminen. Näiden valtioneuvoston tavoitteiden mukaista tukea tulisi myöntää vain toimialoille, joilla on todellinen riski merkittävälle hiilivuodolle. Huomioiden, että päästökaupan kustannusvaikutus on noussut merkittävästi, pidämme perusteltuna, että valtioneuvoston tavoitteiden toimialalistausta on mahdollista laajentaa jossain määrin. Laajennuksen tulee kuitenkin perustua huolelliseen arvioon toimialojen tosiasiallisesta riskistä hiilivuodolle huomioiden mahdolliset negatiiviset vaikutukset kilpailuun sisämarkkinoilla.

Valtioneuvosto painottaa kaikkien kriisiajasta johtuvien valtioneuvoston tavoitteiden joustojen tarkkaraajaisuutta ja määräaikaista. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että kriisin johdosta myönnettyt tuet kohdistuvat yrityksiin, jotka kärsivät merkittävästi tästä kriisistä.

Valtioneuvosto pitää hyvänä, että komissio ohjeistaa jäsenmaita miten erilaisia tukitoimia voidaan rahoittaa kansallisesti. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että jäsenvaltioiden investoinnit kohdennetaan vihreää siirtymää edistävällä tavalla energiasektorin innovaatioiden tukemiseksi.

EU:n ei tulisi ryhtyä toimiin, jotka aiheuttaisivat häiriöitä päästökauppajärjestelmälle tai sähkömarkkinoille. Markkinamallien lyhytjänteinen muokkaaminen tai kilpailun rajoittaminen johtaisi tehottomuuteen ja energiaomavaraisuuteen tarvittavien investointien hidastumiseen. On hyvä, että komissio tukee nykytilanteessa nykyisen markkinamallin pitkäjänteistä kehittämistä.

Valtioneuvosto suhtautuu tässä vaiheessa alustavan varauksellisesti hintarajoitusten käyttöönottoon sähkömarkkinoilla ja täsmentää kantansa osana kokonaisuutta suomalainen ja eurooppalainen kokonaisuus huomioiden komission ehdotusten täsmennyttä. Valtioneuvosto pitää kansallisella tasolla päätettäviä windfall-veron kaltaisia mekanismeja toimivampana vaihtoehtona puuttua tilanteeseen.

Valiokunnan lausunto YmVL 14/2022 vp

Valtioneuvosto tukee kaasun varastoinnin sääntelyn tiukentamista. Valtioneuvosto pitää tärkeänä edistää sääntelyä, joka helpottaa markkinatoimijoiden pääsyä kaasuvarastoihin ja nostaa kaasuvarastojen erityisesti markkinaehtoisesti toteutuvaa käyttöastetta. Valtioneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä, että sääntelyssä otetaan huomioon jäsenmaiden jo tekemät varautumistoimenpiteet ja että erilaiset kaasun varastointivelvoitteet tulee voida täyttää myös vaihtoehtoisin polttoainein.

Valtioneuvosto pitää hyvänä kaasun hankintakanavien monipuolistamista. Nesteytetty maakaasu ja riittävä nesteytetyn maakaasun höyrystämiskapasiteetti ovat keskeisessä roolissa. Myös bio-kaasulla ja vedyllä on paikallisesti tärkeä rooli ja ne ovat tulevaisuudessa tärkeitä vaihtoehtoisia käyttövoimia erityisesti raskaassa liikenteessä.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti aurinko- ja tuulivoiman vielä voimakkaampaan kasvuun, mutta huomauttaa, että myös muut uusiutuvat energialähteet ja kaukolämpö tulisi ottaa tarkasteluun mukaan. Valtioneuvosto suhtautuu myös myönteisesti lämpöpumppujen käyttöönoton kiihdyttämiseen ja pitää hyvänä tiedonannon korostusta osaavan työvoiman kouluttamisesta.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti Innovaatorahaston etupainotteiseen hyödyntämiseen.

Valtioneuvosto kannattaa uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyiden nopeuttamista ja pitää hyvänä, että komissio luo ohjeistusta sääntelyn testiympäristöjen luomiseen ja lupamenettelyprosessien nopeuttamiseen. Yksityiskohtaista säätelyä lupamenettelyiden osalta tulisi kuitenkin välttää EU-tasolla, koska jäsenmaiden lupamenettelyt ovat rakenteeltaan hyvin erilaisia ja se voi johtaa hallinnollisen taakan kasvuun. Lupamenettelyiden osalta on myös tärkeää huomioda, että toimiva ja uusiutuvan energian tuotannon erilaiset vaikutukset riittävällä tasolla huomioiva lupamenettelyt edesauttaa hankkeiden yleistä hyväksyttävyyttä. Lupamenettelyiden yksinkertaistaminen ei saa johtaa vaikutusten asianmukaisen arvioinnin vaarantumiseen. Lupamenettelyissä tulisi välttää erilaiset ohituskaistat tietyn tyyppisille hankkeille.

Energiatohokkuusdirektiivin uudistamiseen on otettu kantaa U-kirjelmässä U 48/2021 vp.

Valtioneuvosto kiinnittää tässä vaiheessa varauksellista huomioita tiedonannossa ilman vaikutustenarviointeja esitettyihin määrällisiin tavoitteisiin.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valiokunta yhtyen valtioneuvoston kantaan katsoo, että Venäjän Ukrainassa aloittaman sodan johdosta tarve irrottautua fossiilisesta energiasta nopeasti ilmastotavoitteiden kanssa yhdenmukaisella tavalla on akuutimpi kuin koskaan aikaisemmin. Komission suunnitelma on tärkeä, sillä sen tavoitteena on parantaa EU:n laajuisen energiajärjestelmän häiriönsietokykyä ja erityisesti pyrkiä nopeammin riippumattomaksi fossiilisista polttoaineista sekä monipuolistaa kaasutoimintuksia. EU tuo 90 % kuluttamastaan kaasusta, ja Venäjän osuus kaikesta EU:ssa kulutetusta kaasusta on yli 40 %. Venäjän osuus öljyn tuonnista on 27 % ja hiilen tuonnista 46 %.

Valiokunnan lausunto YmVL 14/2022 vp

Valiokunta toteaa, että toisin kuin Suomelle, Venäjän tuontikaasusta irrottautuminen on monelle EU:n jäsenmaalle vaikeaa. EU:n tavoitteena on lisätä nesteytetyn maakaasun (LNG) käyttöä ja maksimoida kaasun hankinta muualta tulevien kaasuputkien kautta. Biometaanin tuotantoa EU:ssa ehdotetaan kaksinkertaistettavaksi, ja vedyn käyttöä lisätään samoin kuin aurinkosähkön, tuulivoiman ja lämpöpumppujen käyttöä. Valiokunta pitää tärkeänä tässäkin yhteydessä teknologianeutraalia lähestymistapaa. Myös esimerkiksi ydinvoimalla sekä biokaasulla ja synteettisillä sähköpolttoaineilla ja yleensä uusiutuvilla energialähteillä on tärkeä rooli tulevaisuudessa, sillä ne mahdollistavat sähköistymiseen perustuvan kehityksen ja tarjoavat käyttökelpoisia käyttövoimavaihtoehtoja erityisesti vaikeasti sähköistettäviin kohteisiin, kuten raskaaseen liikenteeseen, meriliikenteeseen ja ilmailuun.

Valiokunta korostaa, että komission ehdottamilla toimilla vauhditetaan vihreää siirtymää parantaen samanaikaisesti EU:n energiaomavaraisuutta. Suomella on korkean teknologisen osaamisen ja runsaan puhtaan energian maana edellytykset edetä vihreässä siirtymässä nopeasti ja hyötyä sen tuomasta kilpailuedusta. Myös tavoite uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyiden nopeuttamisesta on tärkeä Venäjän energiasta irrottautumiseksi sotatilanteessa. Jäsenmaille tulee jättää toimien osalta vapaus valita sopivat keinot siihen aiheuttamatta EU-sääntelyllä uutta hallinnollista taakkaa.

Valiokunta katsoo myös valtioneuvoston tavoin, että energiaköyhyyden välttämiseksi jokaisen jäsenmaan on kehitettävä omia sosiaalisia tulonsiirtojaan siten, että kaikki kotitaloudet pystyvät selviytymään perushyödykkeiden, kuten energian hankinnasta, vaikka niihin kohdistuu sodasta johtuva poikkeuksellinen hintapaine. Yritysten osalta EU:n valtiontukisäädökset mahdollistavat tilapäisen tuen kanavoimisen korkeiden energian hintojen takia likviditeettikriisissä oleville yrityksille.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto YmVL 14/2022 vp

Helsingissä 20.4.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juha Sipilä kesk
varapuheenjohtaja Tiina Elo vihr
jäsen Petri Huru ps
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Johan Kvarnström sd
jäsen Sheikki Laakso ps
jäsen Niina Malm sd
jäsen Kai Mykkänen kok
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Jenni Pitko vihr
jäsen Saara-Sofia Sirén kok
jäsen Hussein al-Tae sd
jäsen Katja Taimela sd
jäsen Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Ari Torniainen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos